EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 24.5.2022
COM(2022) 243 final

KOMISJONI TEATIS NÕUKOGULE JA EUROOPA PARLAMENDILE

Kuues aastaaruanne Türgi pagulasrahastu kohta

Sisukord

1. Sissejuhatus 1
1.1. Türgi ja pagulaskriis 1
1.2. ELi reageerimine kriisile ja rahastu loomine 2
2. Rahastu toimimine 5
3. Rahastamisvõime ning rahastamise kestus ja laad 5
4. Rahastu rakendamine 8
5. Järelevalve ja hindamine 14
6. Auditeerimine 16
7. Teavitamine ja nähtavus 16
8. Kokkuvõte ja edasised sammud 17

1. Sissejuhatus

Vastavalt komisjoni 24. novembri 2015. aasta otsuse (mis käsitleb liidu ja liikmesriikide tegevuse koordineerimist koordineerimisvahendi kaudu)[1] (edaspidi „otsus“) artikli 8 lõikele 1 teavitab komisjon Euroopa Parlamenti ja nõukogu korrapäraselt Türgi pagulasrahastu (edaspidi „rahastu“) rakendamisest. Otsuse artikli 8 lõike 2 kohaselt annab komisjon Euroopa Parlamendile ja nõukogule rahastu rakendamisest aru üks kord aastas. Esimene aastaaruanne rahastu rakendamise kohta avaldati märtsis 2017[2]. Kõik aastaaruanded on kättesaadavad pagulasrahastu veebisaidil[3]. Käesoleva aruande esitamise tähtaeg on 2022. aasta veebruar.

1.1.Türgi ja pagulaskriis

Oma geograafilise asendi tõttu on Türgi pagulaste ja rändajate jaoks oluline vastuvõtu- ja transiidiriik. Riigis viibib üle nelja miljoni pagulase – suurim arv maailmas. Nende seas on rohkem kui 3,7 miljonit registreeritud pagulast Süüriast[4] ning 330 000 registreeritud pagulast ja varjupaigataotlejat eelkõige Afganistanist, Iraagist, Iraanist ja Somaaliast[5,6]. See väga suur saabunute hulk on avaldanud märkimisväärset mõju vastuvõtvatele kogukondadele. Süüria pagulaste pikaleveninud sundränne ja Afganistanist pärit ebaseaduslike saabujate kasvav arv pärast kriisi 2021. aasta suvel muudab üha keerulisemaks pagulaste, rändajate ja vastuvõtvate kogukondade vahelise sotsiaalse sidususe saavutamise, eriti olukorras, mida iseloomustab majanduslangus ja COVID-19 pandeemia mõju tööturule.

Türgi teeb jätkuvalt väga suuri pingutusi üle nelja miljoni pagulase ja rändaja vastuvõtmisel ja nende vajaduste täitmisel ning on kinnitanud oma kindlat tahet rakendada ELi-Türgi 2016. aasta märtsi avaldust[7]. Vastupidi eeldustele ei toimunud rändajate ja pagulaste massilist sissevoolu Türki Afganistani halveneva julgeolekuolukorra tagajärjel. Jätkub aga surve Türgi-Iraani piirile. Avaldus andis 2021. aastal jätkuvalt käegakatsutavaid tulemusi ebaseaduslike ja ohtlike piiriületuste arvu vähendamisel ja inimelude päästmisel Egeuse merel. 2020. aastaga võrreldes kasvas aga 2021. aastal ebaseaduslike rändajate saabumiste arv enamikul marsruutidel: 11 865 rändajat (ehk 92 % rohkem) Küprosel, 12 916 või enam rändajat (ehk 200 % rohkem) Itaalias ja 936 rändajat (ehk üle 300 % rohkem) Bulgaarias. Kreekasse saabujate arv seevastu vähenes 7 443ni (47 % vähenemine). 2021. aastal toimunud kasv võib osaliselt tuleneda piirkonna riikide poolt 2020. aastal pandeemia leviku tõkestamiseks võetud meetmete lõpetamisest. Peale selle jättis Türgi 2020. aasta märtsis jõusse Kreeka saartelt

[1] Komisjoni 24. novembri 2015. aasta otsus C(2015) 9500, mis käsitleb liidu ja liikmesriikide tegevuse koordineerimist koordineerimisvahendi – Türgi jaoks mõeldud pagulasrahastu – kaudu; otsust on muudetud komisjoni 10. veebruari 2016. aasta otsusega C(2016) 855.

[2] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/170302_facility_for_refugees_in_turkey_first_annual_report.pdf.

[3] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement-policy/negotiations-status/turkey/eu-facility-refugees-turkey_et.

[4] https://en.goc.gov.tr/temporary-protection27.

[5] https://en.goc.gov.tr/irregular-migration.

[6] Türgi varjupaigasüsteemi eripära on tingitud asjaolust, et riik on kirjutanud 1951. aasta Genfi konventsiooni 1967. aasta New Yorgi protokollile alla reservatsiooniga. Sellest tulenevalt ei saa enamik Türgis asuvatest pagulastest taotleda täieõigusliku pagulase staatust, vaid üksnes tingimuslikku pagulasseisundit, mis juhul, kui see isikule antakse, võimaldab viibida riigis ainult selle ajani, mil pagulaseks tunnistatud isik asustatakse ümber kolmandasse riiki.

[7] http://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/.

tagasivõtmise peatamise, kuigi pärast COVID-19 pandeemiast tingitud lühikest pausi jätkus pagulaste ümberasustamine ELi liikmesriikidesse.

Euroopa Ülemkogu tuletas 2021. aasta märtsis ja juunis toimunud kohtumistel meelde, et Euroopa Liidul on strateegiline huvi stabiilse ja turvalise keskkonna vastu Vahemere idaosas ning Türgiga koostööl põhineva ja vastastikku kasuliku suhte arendamise vastu[8]. ELi juhid tegid ettepaneku edendada ELi-Türgi suhetes positiivsemat dünaamikat. Selleks väljendasid nad oma valmisolekut teha Türgiga järkjärgulisel, proportsionaalsel ja tagasipööratavaal viisil koostööd mitmes ühist huvi pakkuvas valdkonnas, sealhulgas rändeküsimustes. 2021. aasta oktoobris toimus Ankaras ELi-Türgi kõrgetasemeline dialoog rände ja julgeoleku teemal.

Euroopa Ülemkogu kutsus oma 2021. aasta juunis toimunud kohtumisel komisjoni esitama viivitamata ametlikud ettepanekud Süüria pagulaste ning Türgis, Jordaanias, Liibanonis ja piirkonna muudes osades asuvate vastuvõtvate kogukondade rahastamise jätkamise kohta kooskõlas Euroopa Ülemkogu liikmete 2021. aasta märtsi avaldusega ja ELi üldise rändepoliitika raamistikuga. Komisjon eraldas aastateks 2021–2023 ELi eelarvest 3 miljardit eurot. 2021. aasta lõpus eraldas komisjon 860 miljonit eurot, et anda toetust põhivajaduste, hariduse ja rände haldamise valdkondades. Sarnaselt rahastu teise osamaksega peaks aastateks 2021–2023 ette nähtud 3 miljardi euro suuruse rahastamispaketi kavandamine jätkuvalt kajastama liikumist humanitaarabilt arenguabi suunas.

1.2.ELi reageerimine kriisile ja rahastu loomine

2015. aastal otsustasid Euroopa Liit ja liikmesriigid suurendada oma poliitilist ja rahalist osalust, et toetada Türgi jõupingutusi pagulaste vastuvõtmisel. Kuna ELi liikmesriigid soovisid Türki saabunud pagulaste toetamiseks märkimisväärseid lisavahendeid, lõi komisjon 24. novembri 2015. aasta otsusega Türgis asuvate pagulaste jaoks mõeldud rahastu (otsust on muudetud 10. veebruaril 2016[9] ning uuesti 14. märtsil ja 24. juulil 2018). Rahastu on mehhanism, millega koordineeritakse nii ELi eelarvevahenditest kui ka sihtotstarbelise välistuluna ELi eelarvesse kantud liikmesriikide lisatoetustest kättesaadavaks tehtud vahendite kasutusele võtmist. Liikmesriigid võtsid endale poliitilise kohustuse anda toetust, tuginedes ELi liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni ühisseisukohale, mille liikmesriikide valitsuste esindajad võtsid vastu 3. veebruaril 2016 ning mida ajakohastati rahastu teist osamakset käsitleva lepingu sõlmimisel[10]. Ühisseisukohaga nähti ette ka toetuse andmise tingimused. Rahastu esimese osamakse (2016–2017) jaoks eraldati kokku 3 miljardit eurot. Need 3 miljardit eurot tehti kättesaadavaks lisaks 345 miljonile eurole,[11] mille komisjon oli Türgile eraldanud seoses Süüria pagulaskriisiga juba enne rahastu kasutuselevõttu, ja lisaks liikmesriikide kahepoolsele abile. Rahastu teise osamakse (2018–2019) jaoks tehti kättesaadavaks veel 3 miljardit eurot ning seega hõlmas rahastu kokku 6 miljardit eurot. Rahastu alustas tegevust 17. veebruaril 2016, mil toimus rahastu juhtkomitee esimene

[8] https://www.consilium.europa.eu/media/50763/2425-06-21-euco-conclusions-en.pdf.

[9] Komisjoni 10. veebruari 2016. aasta otsus C(2016) 60/03, mis käsitleb Türgi jaoks mõeldud pagulasrahastut ja millega muudetakse komisjoni 24. novembri 2015. aasta otsust C(2015) 9500.

[10] https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11329-2018-INIT/en/pdf.

[11] Rahalised vahendid, mis võeti aastatel 2013–2015 kasutusele mitmesuguste välisrahastamisvahendite, täpsemalt humanitaarabi rahastamisvahendi, ühinemiseelse abi rahastamisvahendi ning stabiilsuse ja rahu edendamise rahastamisvahendi raames, sealhulgas hulk meetmeid, mille viis ellu Süüria kriisile reageerimiseks loodud ELi piirkondlik usaldusfond.

koosolek. Pärast seda koosolekut asus komisjon kiiresti sõlmima rahastu esimeste projektide lepinguid. 31. detsembriks 2020 oli komisjon katnud lepingutega kogu rahastu tegevuseelarve. Kokku 6 miljardist eurost on seni välja makstud üle 4,6 miljardi euro.

18. märtsil 2016 kinnitasid Euroopa Liidu riigipead ja valitsusjuhid ning Türgi oma kindlat tahet rakendada ühist tegevuskava ning leppisid kokku lisameetmetes, mille eesmärk on süvendada Türgi ja ELi suhteid ning lahendada rändekriis. Türgi ja Euroopa Liit tunnistasid, et vaja on kiireid ja otsusekindlaid lisajõupingutusi. Täpsemalt kutsuti ELi-Türgi 18. märtsi 2016. aasta avalduses[12] muu hulgas üles lõpetama ebaseaduslik ränne Türgist ELi, lõhkudes smugeldajate ärimudeli ja pakkudes rändajatele alternatiivi oma elu ohtu seadmisele, ning kiirendama rahastu rakendamist. 2021. aastal oli Türgist Kreekasse, Itaaliasse ja Bulgaariasse saabunute koguarv 21 295. Võrreldes 2020. aasta 18 402ga kasvas nende arv 16 %. 7 443 rändajat saabus Kreekasse (2020. aasta 13 979ga võrreldes 47 % vähem), 12 916 Itaaliasse (2020. aasta 4 191ga võrreldes üle 200 % rohkem) ja 936 Bulgaariasse (2020. aasta 232ga võrreldes üle 300 % rohkem). Rändemarsruudil Türgist Küprosele toimus jätkuvalt väga aktiivne liikumine. 2021. aastal oli ebaseaduslikke saabujaid Küprose valitsuse kontrolli all olevatele aladele kokku 11 685 (neist 10 918 üle eraldusjoone), mis on 92 % rohkem kui 2020. aastal.

Türgi seisis jätkuvalt silmitsi märkimisväärse rändesurvega, mis pärast 2020. aastal COVID-19 pandeemia tõttu vähenemist 2021. aastal uuesti kasvas. Alates 2021. aasta märtsist on Türgis kinnipeetute igakuine arv suurem kui 2020. aasta vastavatel aruandeperioodidel. ELi-Türgi avalduse kohase 1 : 1 ümberasustamiskava rakendamine jätkus. Ajavahemikus 2016. aasta aprillist 2022. aasta veebruarini asustati Türgist ELi ümber 32 562 Süüria pagulast. Alates 2016. aastast on ELi-Türgi avalduse alusel Kreeka saartelt Türki tagasi saadetud 2 140 rändajat. Kuna Türgi ametiasutused ei ole tühistanud oma 2020. aasta märtsi otsust peatada avalduse alusel toimuvad tagasisaatmised COVID-19 pandeemia tõttu, ei korraldatud 2021. aastal tagasisaatmisi. Kuigi ümberasustamine Türgist 2020. aasta juulis jätkus, on Kreekast tagasisaatmine endiselt peatatud. Vastusena Kreeka ametiasutuste ja Euroopa Komisjoni korduvatele taotlustele tagasisaatmist taasalustada on Türgi märkinud, et tagasisaatmist ei toimu seni, kuni lõpeb väidetav tagasisuunamine Türgi-Kreeka piiril ja Kreeka tühistab oma otsuse käsitada Türgit turvalise kolmanda riigina[13].
Liikmesriigid ei ole veel käivitanud vabatahtlikku humanitaarsetel põhjustel vastuvõtmise kava, mis eeldatavasti võetakse kasutusele siis, kui Türgi ja ELi vahelised ebaseaduslikud piiriületused on lõppenud või vähemalt oluliselt ja püsivalt vähenenud.

[12] https://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/.

[13] Vastavalt Kreeka uuele ministri otsusele käsitatakse Türgit turvalise kolmanda riigina Pakistanist, Bangladeshist, Süüriast, Afganistanist ja Somaaliast pärit varjupaigataotlejate jaoks. Selle alusel võib seega lugeda eespool nimetatud riikide kodanike taotlused vastuvõetamatuks ja taotlejad saadetakse tagasi Türki, kus neil leitakse olevat turvaline ja kus neil on võimalik taotleda pagulasseisundit.

COVID-19

COVID-19 pandeemia avaldab Türgis jätkuvalt suurt mõju. Kriisi puhkedes Türgis 2020. aasta märtsis võttis komisjon ühendust Türgi ametiasutustega, et uurida, kas neil on vaja kriisile reageerimiseks konkreetset ELi toetust. Ametiasutused kinnitasid oma kavatsust jätkata rahastu raames eluviidavate projektidega ja ühinemiseelse abi rahastamisvahendist (IPA) antava korrapärase kahepoolse abiga, nagu algselt kavandatud. Konsulteerides põhjalikult Türgi ametiasutustega, nõustus komisjon võtma COVID-19ga seotud eesmärkidel kasutusele rahastu säästud pigem olemasolevate projektide täiendavaks toetamiseks kui uute projektide jaoks. Komisjon võttis ka ühendust rahastu rakenduspartneritega, et nad hindaksid COVID-19 tagajärgi rahastu projektidele. Pärast seda konsultatsiooni pikendati 2016. aasta 1,6 miljardi euro suuruse erimeetme alla kuuluvate projektide rakendusperioodi 2025. aasta juunini, mis peaks võimaldama saavutada kõigi asjaomaste projektide puhul seatud eesmärgid.

2021. aasta lõpuks oli ligikaudu 83 miljonit eurot ümber suunatud tervishoiumeetmetele ja sotsiaal-majanduslikele toetusmeetmetele, et leevendada pagulasrahastu raames COVID-19 mõju (kõikide ELi rahastamisvahendite alusel on kokku ümber suunatud 133 miljoni euro ulatuses ELi meetmeid). Muu hulgas võeti kasutusele projekti SIHHAT I 4,7 miljoni euro suurune ettenägematute kulude reserv, et varustada rändajate tervisekeskusi kaitse- ja desinfitseerimisvahenditega. Peale selle paigutati rahastu humanitaarabi tegevussuuna raames ümber üle 63 miljoni euro, et anda pärast COVID-19 puhangut mitmesuguste projektide kaudu humanitaarabi. Eelkõige pakuti täiendavat rahalist toetust nii hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu (ESSN) kui ka tingimuslike haridusotstarbeliste rahaülekannete (CCTE) programmi toetusesaajatele. Hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu programmi raames anti nii 2020. aasta juunis kui ka juulis enam kui 1,75 miljonile pagulasele (308 000 leibkonda) 500 Türgi liiri suurune lisatoetus, milleks eraldati kokku üle 40 miljoni euro. Tingimuslike haridusotstarbeliste rahaülekannete programmi raames anti 30. novembril 2020 kõigile projekti tingimustele vastavatele toetusesaajatele, olenemata nende vanusest ja palgaastmest, ühekordse lisatoetusena 85 Türgi liiri. Kokku sai sellest lisatoetusest kasu 518 794 last. Lisaks anti üleriigilise meetme kaudu, mida rakendas ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet koos rändehalduse peadirektoraadiga, rahalist abi ligikaudu 88 779 leibkonnale (414 459 isikule), kes ei kuulu hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu programmi toetusesaajate hulka, kusjuures 16,7 miljonit eurot eraldati rahastuvälistest humanitaarabi rahastamise vahenditest. COVID-19ga seotud abi andmisel Süüria kriisile reageerimiseks loodud ELi piirkondlikust usaldusfondist keskenduti isikukaitsevahendite hankimisele, veebipõhisele ja kaugõppele, tööle suunamisele ja psühhosotsiaalsele toele.

2. Rahastu toimimine

Rahastu on koordineerimismehhanism, mis võimaldab võtta kiiresti, tulemuslikult ja tõhusalt kasutusele ELi abi Türgis asuvate pagulaste jaoks. Rahastuga tagatakse olemasolevate ELi rahastamisvahendite optimaalne rakendamine humanitaar- ja/või arenguabi andmisel, et rahuldada igakülgselt ja koordineeritult pagulaste ja vastuvõtvate kogukondade vajadusi[14].

Rahastu juhtkomitee esitab strateegilised juhised, milles käsitletakse rahastu prioriteete, toetatavaid meetmeid, eraldatavaid summasid ja kasutuselevõetavaid rahastamisvahendeid ning vajaduse korral tingimusi, mis on seotud ELi-Türgi 29. novembri 2015. aasta ühisest tegevuskavast (edaspidi „ühine tegevuskava“)[15] tulenevate Türgi kohustuste täitmisega. 2021. aastal, mis oli rahastu rakendamise kuues aasta, toimus kaks juhtkomitee koosolekut: 30. juunil 2021 ja 17. detsembril 2021. COVID-19 pandeemia tõttu peeti need koosolekud virtuaalselt.

Olulised põhimõtted, millest rahastu rakendamisel juhindutakse, on kiirus, tõhusus ja tulemuslikkus ning samal ajal usaldusväärse finantsjuhtimise tagamine. Tähtis on ka rahastu sekkumise jätkusuutlikkus ja vastutuse jagamine Türgi ametiasutustega. Prioriteetsete abivaldkondade kindlaksmääramisel tuginetakse põhjalikule ja sõltumatule vajaduste hindamisele,[16] mille käigus pööratakse erilist tähelepanu haavatavatele rühmadele. Vajaduste hindamist ajakohastati 2018. aastal[17].

Rahastu koordineerib rahastamist järgmistest välisrahastamisvahenditest:[18] humanitaarabi,[19] Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahend,[20] arengukoostöö rahastamisvahend,[21] ühinemiseelse abi rahastamisvahend[22] ning stabiilsuse ja rahu edendamise rahastamisvahend[23]. Liidu eelarvest rahastatavaid meetmeid rakendatakse nii otsese kui ka kaudse eelarve täitmise suhtes kohaldatavate liidu finantsreeglite ja -määruste kohaselt.

Abi rakendamise tingimus on see, et Türgi täidab nõuetekohaselt ühises tegevuskavas ning ELi-Türgi avalduses võetud kohustusi.

3. Rahastamisvõime ning rahastamise kestus ja laad

Rahastu kaudu koordineeritava eelarve kogumaht on 6 miljardit eurot, mis võetakse kasutusele kahe osamaksena. Esimesest ja teisest osamaksest toetatavad projektid kestavad

[14] Komisjoni 24. novembri 2015. aasta otsuse C(2015) 9500 artikkel 2 „Rahastu eesmärgid“.
[15] Vt komisjoni otsuse C(2015) 9500 (mida on muudetud komisjoni otsusega C(2016) 855) artikli 5 lõige 1.
[16] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/2016_needs_assessment_.pdf.
[17] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/updated_needs_assessment.pdf.
[18] Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahendi ja arengukoostöö rahastamisvahendi sissemaksed kanti üle vastavalt ühinemiseelse abi rahastamisvahendisse ja ELi usaldusfondi ning neid rakendati nende vahendite raames. Kõiki rahastust (ühinemiseelse abi rahastamisvahendist ja vähemal määral arengukoostöö rahastamisvahendist) ELi usaldusfondi tehtud sissemakseid rakendati põhimõtteliselt muu abi kui humanitaarabina.
[19] Nõukogu määrus (EÜ) nr 1257/96 humanitaarabi kohta (EÜT L 163, 2.7.1996, lk 1).
[20] Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 232/2014, millega luuakse Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahend (ELT L 77, 15.3.2014, lk 27).
[21] Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 233/2014, millega luuakse arengukoostöö rahastamisvahend (ELT L 77, 15.3.2014, lk 44).
[22] Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 231/2014, millega luuakse ühinemiseelse abi rahastamisvahend (ELT L 77, 15.3.2014, lk 11).
[23] Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 230/2014, millega luuakse stabiilsuse ja rahu edendamise rahastamisvahend (ELT L 77, 15.3.2014, lk 1).

kuni 2025. aasta keskpaigani (paljud esimesest osamaksest rahastatavad projektid on juba lõpule viidud ja enamik projekte lõppeb varem).

COVID-19 pandeemia tõttu pikendati 2016. aasta 1,6 miljardi euro suuruse erimeetme alla kuuluvate projektide rakendusperioodi erakorraliselt ja täiendavalt 2025. aasta juunini, mis võimaldab saavutada kõigi asjaomaste projektide puhul seatud eesmärgid.

Esimene osamakse oli 3 miljardit eurot, millest 1 miljard eurot võeti kasutusele ELi eelarvest ja 2 miljardit eurot saadi kahepoolsete toetustena liikmesriikidelt[24]. Ka teine osamakse oli 3 miljardit eurot, millest 2 miljardit eurot tuli ELi eelarvest ja 1 miljard eurot liikmesriikidelt[25].

Kui rääkida ELi eelarvevahenditest, siis ELi eelarvest aastateks 2016–2017 eraldatud 1 miljardist eurost eraldati 250 miljonit eurot 2016. aastal ja 750 miljonit eurot 2017. aastal. ELi eelarvest aastateks 2018–2019 ette nähtud 2 miljardist eurost eraldati 550 miljonit eurot 2018. aastal ja ülejäänud summa 2019. aastal.

Mis puudutab liikmesriikide panust, siis liikmesriigid andsid esimese osamakse jaoks rahastusse 2016. aastal 677 miljonit eurot, 2017. aastal 847 miljonit eurot, 2018. aastal 396 miljonit eurot ja 2019. aastal 80 miljonit eurot. Teise osamakse jaoks eraldasid liikmesriigid 2018. aastal 68 miljonit eurot, 2019. aastal 202 miljonit eurot, 2020. aastal 265 miljonit eurot ja 2021. aastal 166 miljonit eurot ning ülejäänud maksed on kavas teha 2023. aastaks. Liikmesriikide panus kantakse otse ELi eelarvesse sihtotstarbelise välistuluna vastavalt finantsmääruse artikli 21 lõike 2 punkti a alapunktile ii ning kantakse vastavalt ühinemiseelse abi rahastamisvahendi ja humanitaarabi eelarveridadele.

Tempo, millega liikmesriigid teevad *rahastusse* sissemakseid, on olnud endiselt piisavalt kooskõlas tempoga, millega *rahastust* tehakse nendest sissemaksetest rahastatavaid väljamakseid.

Rahastu humanitaarabi tegevussuuna raames jäeti 19,5 miljonit eurot n-ö tagavaraks, et oleks võimalik rahastada reageerimist uute pagulaste sissevoolule Süüriast 2019. aastal. Kuna 2019. aastal seda tagavara ei kasutatud, sõlmiti selle summa kohta 2020. aastal lepingud, et katta tervishoiu ja kaitsega seotud meetmed, millega lõpetati teise osamakse programmitöö periood.

31. detsembriks 2021 oli komisjon katnud lepingutega kogu rahastu tegevuseelarve. Kokku 6 miljardist eurost oli välja makstud üle 4,6 miljardi euro.

[24] Liikmesriikide toetuse jaotusega saab tutvuda aadressil http://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2016/02/03/refugee-facility-for-turkey/.

[25] https://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2018/06/29/facility-for-refugees-in-turkey-member-states-agree-details-of-additional-funding/.

ELi täiendav rahastuväline abi Türgis asuvatele pagulastele

2020. aastal eraldas komisjon väljaspool rahastut 535 miljonit eurot humanitaarabiga seotud tegevuse toetamiseks Türgis. See summa hõlmas 50 miljonit eurot, et jätkata abi andmist kaitse, tervishoiu ja hariduse valdkonnas, ning 485 miljonit eurot paranduseelarve raames, et jätkata hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu ja tingimuslike haridusotstarbeliste rahaülekannete programmide elluviimist. Peale selle võeti stabiilsuse ja rahu edendamise rahastamisvahendi raames 2020. aastal koostöös Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooniga (IOM) vastu 11 miljoni euro suurune programm, et toetada erineva õigusliku seisundiga rändajate ühtlustamist kooskõlas Türgi riikliku ühtlustamise tegevuskava ja ELi lähenemisviisidega.

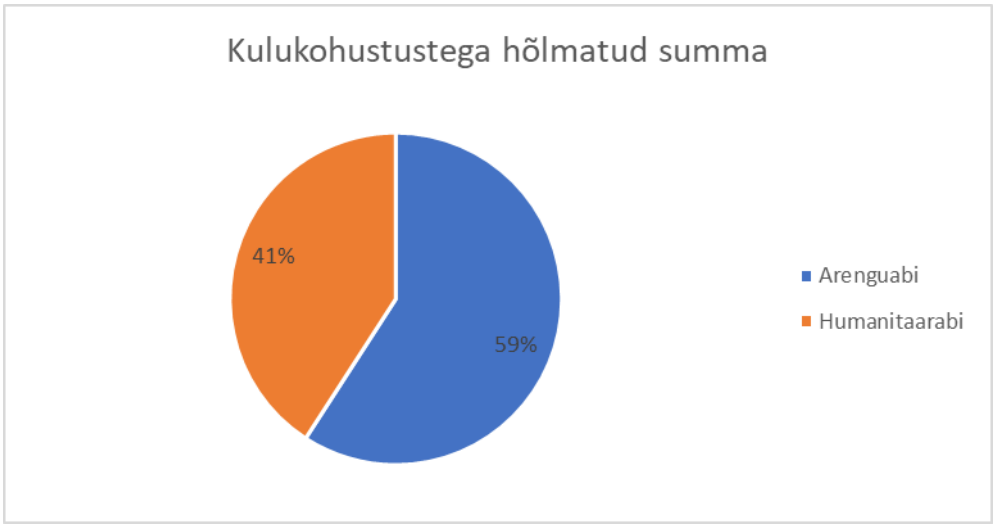
Euroopa Ülemkogu 2021. aasta juuni järelduste kohaselt tegi komisjon ettepaneku võtta ajavahemikul 2021–2023 kasutusele veel 3 miljardit eurot Türgis asuvate pagulaste ja vastuvõtvate kogukondade jaoks. 2021. aasta lõpus võeti kulukohustusi esimese 860 miljoni euro suhtes nendest rahalistest vahenditest, et jätkata põhivajaduste ja hariduse ning rändehalduse ja piirikontrolli prioriteetsete valdkondade toetamist. 2022. aastasse on üle kantud 90 miljonit eurot ühinemiseelse rahastamisvahendi 2021. aasta eraldistest ja 50 miljonit eurot siseasjade rahastamisvahendite 2021. aasta eraldistest. Lisaks eraldati 125 miljoni euro ulatuses humanitaarabi 2022. aastaks. Ülejäänud summa – ligikaudu 2 miljardi euro – kasutamine kavandatakse 2022. ja 2023. aastal.

Kogu ELi abi Türgis asuvatele pagulastele alates 2011. aastast ulatub ligi 10 miljardi euroni. Selle hulka kuulub Türgi pagulasrahastu raames antud 6 miljardit eurot, millest 3 miljardit eurot pärineb ELi eelarvest ja 3 miljardit eurot moodustavad sihtotstarbelise välistuluna ELi eelarvesse kantud liikmesriikide toetused.

4. Rahastu rakendamine

Rahastut rakendatakse humanitaar- ja arenguabina. Esimese osamakse raames eraldati asjaomastele tegevussuundadele vastavalt umbes 1,4 miljardit eurot ja 1,6 miljardit eurot. Arvestades Süüria kriisi pikaajalisust, keskendutakse teise osamakse sekkumistes üha rohkem sotsiaal-majandusliku toetuse andmisele ja elatise teenimise võimaluste loomisele. Teise osamakse raames eraldati humanitaarabi jaoks 1,04 miljardit eurot ja arenguabi jaoks 1,9 miljardit eurot[26].

Kokkuvõttes on rahastu humanitaar- ja arenguabi jaotus järgmine.

Täielikud andmed on esitatud veebis projektide tabelis[27].

Rahastu programmitöö viidi lõpule 2019. aasta detsembris ja 2020. aasta lõpu seisuga oli lepingutega kaetud kogu 6 miljardi euro suurune tegevuseelarve, millest 2021. aastal lõpuks oli välja makstud 4,6 miljardit eurot.

On oluline märkida, et rahastu raames antav abi on projektipõhine. Väljamaksed sõltuvad edusammudest rahastu sekkumiste elluviimisel.

Erilist tähelepanu pööratakse mittesüürlastest pagulastele ja varjupaigataotlejatele. Rahastu sekkumistega püütakse alati kaasata pagulasi vastuvõtvaid kohalikke kogukondi.

Humanitaarabiga toetatakse kõige haavatavamaid pagulasi, pakkudes inimväärset toetust põhivajaduste ja kaitse jaoks. Samuti täidetakse selle abil teenuste osutamises esinevaid lünki, kasutades organisatsioone ja partnereid, kes on spetsialiseerunud hädaolukorras tervishoiu ja hariduse tagamisele. ELi humanitaarabi andmisel juhindutakse 2007. aasta Euroopa konsensusest humanitaarabi valdkonnas,[28] milles on märgitud, et humanitaarabi andjana peab EL kinni humanitaarabi põhimõtetest, milleks on inimlikkus, neutraalsus, erapooletus ja

[26] Ülejäänud 60 miljonit eurot eraldatakse rahastu rakendamiseks antava haldus- ja tegevustoetuse jaoks.
[27] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2022-02/Facility%20table_January%202022.pdf.
[28] Nõukogu ja liikmesriikide valitsuste esindajate ühisavaldus.

sõltumatus, nagu on sätestatud Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 214 ja humanitaarabi määruses (nr 1257/96)[29, 30].

Rahastu humanitaarabi tegevussuuna raames on rakendatud 21 partneri kaudu kokku 65 projekti, mida on toetatud nii esimesest kui ka teisest osamaksest. Nende projektide eesmärk on tegeleda Türgis viibivate kõige haavatavamate pagulaste põhivajaduste, kaitse, hariduse ja tervishoiuga. Esimese osamakse raames eraldati humanitaarabi andmiseks ja kaeti lepingutega ligikaudu 1,4 miljardit eurot ning välja maksti 1,3 miljardit eurot; teise osamakse raames oli 31. jaanuari 2021. aasta seisuga lepingud sõlmitud 1,04 miljardile eurole ja välja makstud 964 miljonit eurot.

Arenguabiga toetatakse pikaajalisi vajadusi pagulaste tervise, hariduse ja sotsiaal-majandusliku arengu valdkonnas, pakkudes neile eelkõige juurdepääsu avalikele teenustele, elatise teenimise võimalustele ja munitsipaaltaristule. Samuti keskendutakse sekkumisel haavatavatele elanikkonnarühmadele ning võetakse arvesse soolist mõõdet, nt kaitstakse naisi ja tütarlapsi seksuaalse ja soolise vägivalla eest ning parandatakse juurdepääsu seksuaal- ja reproduktiivtervishoiule.

Rahastu arenguabi tegevussuuna all tehti jätkuvalt suuri edusamme 26 projekti rakendamisel, mille kohta oli sõlmitud leping esimese osamakse raames. Neist projektidest 15 viidi ellu Süüria kriisile reageerimiseks loodud ELi piirkondliku usaldusfondi raames kogusummas 293 miljonit eurot, millele lisandusid otse ühinemiseelse abi rahastamisvahendi kaudu hallatavad eraldised[31].

Rakenduspartneritele tehtud väljamaksed ulatusid 2,22 miljardi euroni rahastu mõlema osamakse raames arenguabi jaoks eraldatud 3,5 miljardist eurost[32]. Teise osamakse raames eraldatud 1,9 miljardit eurot oli 2020. aasta detsembris täielikult lepingutega kaetud ja 2021. aasta detsembri lõpuks oli sellest välja makstud 730 miljonit eurot. Rahastu arenguabi tegevussuuna raames on sõlmitud 17 lepingut.

Rahastu sekkumised prioriteetsete valdkondade kaupa

Rahastu mõlemast osamaksest rahastatava abi rakendamisel tehtud edusammude kohta

[29] Nõukogu 20. juuni 1996. aasta määrus (EÜ) nr 1257/96 humanitaarabi kohta.

[30] Euroopa Komisjoni humanitaarabi tugineb iga-aastastele riigipõhistele humanitaarabi rakenduskavadele. Komisjoni ja tema partnerite koostööraamistik humanitaarabi valdkonnas on kehtestatud rahvusvaheliste organisatsioonidega sõlmitud komisjoni finants- ja haldusraamistiku lepingutega ning valitsusväliste organisatsioonidega sõlmitud partnerluse raamlepingutega.

[31] Rahastu alla kuuluvaid ühinemiseelse abi rahastamisvahendi rahalisi vahendeid hallatakse finantsmääruse teise osa IV jaotises sätestatud välistegevust reguleerivate normide ja finantsmääruse kohaldamise eeskirjade kohaselt.

[32] See summa hõlmab ka Süüria kriisile reageerimiseks loodud ELi piirkondliku usaldusfondi rakendatavate projektide jaoks tehtud väljamakseid, mis ELi eelarves veel ei kajastu.

antakse prioriteetsete valdkondade kaupa aru kaks korda aastas koostatavates rahastu järelevalvearuannetes[33].

Haridus

Rahastust on eraldatud prioriteetsele haridusvaldkonnale üle 1,5 miljardi euro, sealhulgas 545 miljonit eurot[34] haridustaristu jaoks.

Rahastu humanitaarabi tegevussuuna raames eraldati haridusele üle 181 miljoni euro. Jätkub tingimuslike haridusotstarbeliste rahaülekannete programmi edukas elluviimine, mille raames toetatakse lapspagulaste kooli õppima asumist ja kooliskäimist, tehes pagulasperedele kaks korda kuus makseid, tingimusel et lapsed käivad korrapäraselt koolis. Praeguse seisuga rahastatakse tingimuslike haridusotstarbeliste rahaülekannete programmi kuni 2022. aasta augustini, pärast 85 miljoni euro suuruse lisatoetuse eraldamist paranduseelarvest, milles ELi eelarvepädevad institutsioonid leppisid kokku 2020. aasta juulis. 2021. aasta detsembri seisuga oli tingimuslike haridusotstarbeliste rahaülekannete programmist vähemalt üks makse tehtud 760 858 lapsele. Peale selle said lapsed kasu lastekaitseteenustest, millega tagati koolis õppima asumise ja kooliskäimise jätkumine, 11 567 last osalesid sotsiaal-emotsionaalsete oskuste ja sotsiaalse sidususega seotud tegevustes ning 351 koolitöötajat ja 849 lapsevanemat osalesid UNICEFi korraldatud kiusamisvastasel koolitusel.

Mis puudutab rahastust antavat arenguabi, siis jätkus Türgi haridusministeeriumile antud 400 miljoni euro suuruse järeltoetuse (programm PIKTES[35]) rakendamine. Programmist PIKTES toetatakse ministeeriumi püüdlusi suurendada Süüria laste integreerumist ja juurdepääsu kvaliteetsele haridusele. 2021. aasta juuni lõpu seisuga omandas kooliharidust veidi üle 701 000 Süüria lapse. Neist üle 30 000 lapse omandas koolieelset haridust, üle 322 000 lapse õppis põhihariduse alumise astme ja 251 323 last põhihariduse ülemise astme asutustes ning 96 361 last omandas keskharidust. 2021. aasta keskpaigaks olid rahastu toetusel 46 766 lapspagulast saanud järelaitamiskoolitust ja 60 472 lapspagulast said tugikoolitust. Haridussüsteemi õpetamissuutlikkuse toetamiseks oli 2021. aasta jaanuarist juunini peaaegu 7 000 õpetajat ja tugitöötajat PIKTESe kaudu tööle võetud või neid tasustati programmist. 2021. aasta esimeses pooles anti PIKTESe kaudu 3 500 õpetajale koolitust veebipõhise õppe ja digiõppematerjalide valdkonnas.

Nende pagulas- ja vastuvõtva kogukonna õpilaste arv, kes said rahastu toetusel stipendiumi tehnilises ning kutsehariduses ja -õppes osalemiseks või kõrgkoolides õppimiseks, kasvas 3 700 võrra, peaaegu 13 300ni. Enamik neist õpilastest olid pagulased. Säilitati sooline tasakaal. Suurem osa stipendiume (ligikaudu 12 000) võimaldas keskkooliõpilastel osaleda tehnilistel ja kutseõppekursustel tehnilistes ja kutsekeskkoolides ning kutsehariduskeskustes.

Rahastu on jätkuvalt toetanud haridustaristu arendamist ja aidanud vähendada koolide ülerahvastatust. Märkimisväärset edu saavutati seoses haridusasutuste nüüdisajastamise ja lõpuleviimisega. Suur saavutus nüüdisajastamisel oli põhi- ja keskkoolidesse 8 700 nutitahvli paigaldamine. Praeguse seisuga on rahastu toetusel nüüdisajastatud üle 12 000 asutuse. Peale

[33] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement-policy/negotiations-status/turkey/eu-facility-refugees-turkey_et.

[34] See hõlmab ELi usaldusfondi (Türgi pagulasrahastu esimene osamakse) raames elluviidavat 40 miljoni euro suurust puhta energia projekti.

[35] PIKTES on lühend programmi ingliskeelsest nimest „Promoting Integration of Syrian Kids into Turkish Education System“ (Süüria laste Türgi haridussüsteemi lõimimise edendamine).

selle ehitati kokku 117 kooli ja alustati haridusteenuste osutamist 108 koolis. Esimese osamakse raames sõlmitud 40 miljoni euro suuruse puhta energia projekti eesmärk on varustada kahe päikesepargi ja katusepaneelide kaudu 120 kooli energiaga. Katusepaneelide paigaldamine viidi lõpule kolmes koolis ja veel 48 koolis on see ellu viidud keskmiselt 90 % ulatuses. Samuti algasid veel 41 kooli energiatõhususe suurendamiseks renoveerimistööd, mis olid aasta lõpu seisuga ellu viidud 70 % ulatuses.

Kaitse

Kaitse jaoks on eraldatud rahastust kokku ligikaudu 212 miljonit eurot, peamiselt humanitaarabi tegevussuuna alla kuuluvate projektide kaudu.

Rahastu humanitaarabi tegevussuuna raames on toetatud pagulaste registreerimist ja kontrollimist, et muuta nende staatus Türgis seaduspäraseks ja hõlbustada nende juurdepääsu teenustele. Lisaks eraldiseisvatele kaitsemeetmetele, mille eesmärk on täita lüngad ning tegeleda konkreetsete vajaduste ja ohus olevate isikutega, on kaitseküsimused peavoolustatud humanitaarabistrateegia teistesse sammastesse (põhivajadused, tervishoid ja haridus). Üldeesmärk on käsitleda paremini pagulaste haavatavust, muuta seaduspäraseks nende staatus ning siduda nad laiema avalike ja ÜRO / valitsusväliste organisatsioonide teenuste võrgustikuga. Peale selle hõlmasid Süüria kriisile reageerimiseks loodud ELi piirkondliku usaldusfondi kaudu rahastatud projektid abi pagulaste vastuvõtmiseks kogukonnakeskustes ja haavatavate pagulaste edasisuunamist asjakohaste talituste juurde.

2019. aasta juulis vastu võetud arenguabi tegevussuuna erimeetme raames sõlmiti 2020. aasta lõpus leping 20 miljoni euro suuruse otsetoetuse andmiseks perekonna-, töö- ja sotsiaalteenuste ministeeriumile. Projekti eesmärk on parandada ennetavate ja kaitsvate sotsiaalteenuste osutamist kõige haavatavamatele pagulastele ja vastuvõtva kogukonna liikmetele.

Tervishoid

Rahastust on eraldatud tervishoiuvaldkonnale 800 miljonit eurot.

Rahastu toetuse peamine sammas on projekt SIHHAT – otsetoetus Türgi tervishoiuministeeriumile, mis makstakse välja kahe osamaksena (vastavalt 300 miljonit eurot ja 210 miljonit eurot). Projektiga SIHHAT toetatakse ministeeriumi püüdlusi tagada 4 miljonile pagulasele tasuta ja võrdne juurdepääs tervishoiuteenustele. Rändajatele mõeldud toimivate tervisekeskuste arv ulatub 180ni ja projekti raames saab praegu palka 4 091 tervishoiutöötajat, kellest 79 % on Süüria päritolu. Projekti rakendamise tempo on jätkuvalt rahuldav ja tulemused on käegakatsutavad. 2020. aasta aprillis vabastati COVID-19ga seotud vajaduste täitmiseks projekti SIHHAT 1 4,75 miljoni euro suurune ettenägematute kulude reserv ja veel 1,6 miljonit eurot eraldati COVID-19 leevendamiseks projekti SIHHAT 2 raames.

Koos tervishoiuministeeriumiga viiakse alates 2021. aasta algusest ellu 210 miljoni euro suurust jätkuprojekti SIHHAT 2, et viia selle algus ajaliselt vastavusse projekti SIHHAT 1 lõpuga ja tagada pagulastele pakutavate tervishoiuteenuste jätkumine 2023. aasta lõpuni.

Haiglate ehitamise projektid Dörtyolis (Hatays) ja Kilises on peaaegu lõpule viidud (üle 95 % ulatuses). Samuti hakati 2021. aasta märtsis koostöös Euroopa Nõukogu Arengupangaga

elluviidava projekti raames täitma 90 miljoni euro suurust lepingut täiendava väikesemahulise tervishoiutaristu rajamiseks ja tervishoiuseadmete hankimiseks.

Jätkuvalt tekitab muret pagulaste juurdepääs tervishoiuteenustele väljaspool provintsi, kus nad algselt registreeriti, või teel olles, mis piirdub vaid vaktsineerimise ja erakorralise meditsiiniabi teenustega. Selline olukord kahjustab teel olevaid rändajaid, hooajatöötajaid ja pagulasi, kes on end sisse seadnud teistes provintsides. Komisjon hoiab poliitikamuutustel hoolikalt silma peal ja püüab jõuda olukorrast mõjutatud pagulasteni projekti SIHHAT mobiilsete tervishoiuteenuste kaudu.

Munitsipaaltaristu

Sellele prioriteetsele valdkonnale eraldati rahastu teise osamakse raames 380 miljonit eurot.

ELi usaldusfondi raames koostöös asutusega Agence Française de Développement (AFD), Maailmapangaga, Euroopa Investeerimispangaga (EIP) ja ettevõtjaga Illbank ellu viidavate projektide eesmärk on parandada munitsipaalteenuste kättesaadavust ja kvaliteeti veevarustuse ning reovee ja tahkete jäätmete käitlemise valdkonnas piirkondades, mida pagulaste sissevool kõige enam mõjutab. Lisaks luuakse koostöös ettevõtjaga Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) 25 miljoni euro suuruse projekti raames vaba aja veetmise taristut sotsiaalse sidususe toetamiseks. ÜRO Arenguprogrammi (UNDP) raames rakendatud ELi usaldusfondi projektiga viidi 2021. aasta oktoobris lõpule ühe mehhaanilise bioloogiliste jäätmete käitlemise rajatise ehitamine Gaziantepis. EIPga sõlmitud rahalist osalust käsitleva lepingu alusel sõlmiti ja käivitati 2021. aasta jooksul 15 ehitustööde hankelepingut koguväärtuses 42,4 miljonit eurot. Kõik ülejäänud projektid on veel ettevalmistusetapis (kavandamise läbivaatamine, hankedokumentide koostamine jne).

Põhivajadused ja sotsiaal-majanduslik toetus

Rahastust on eraldatud põhivajaduste ja sotsiaal-majandusliku toetuse jaoks üle 2,83 miljardi euro.

Selle prioriteetse valdkonna sekkumiste eesmärk on tagada kõige haavatavamate pagulaste põhivajaduste rahuldamine ning suurendada pagulaste vastupanu- ja toimetulekuvõimet. See peaks võimaldama liikuda sotsiaalabist sõltumise juurest järk-järgult iseseisva toimetuleku ja elatise teenimise võimaluste kasutamise juurde.

Üle 2,6 miljoni pagulase on saanud rahastust toetust põhivajaduste rahuldamiseks, mis võimaldab neil elada väärikalt. Alates 2016. aasta lõpust antakse suurem osa toetusest hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu kaudu – tegemist on humanitaar- ja sotsiaalabiprogrammiga, mille raames antakse nüüd juba enam kui 1,5 miljonile haavatavale pagulasele iga kuu deebetkaardisüsteemi kaudu sularaha[36]. Sellele juhtprogrammile eraldati 500 miljonit eurot rahastu vahendeid rahastu teise osamakse raames ning praegu (alates 2020. aasta aprillist) viib programmi ellu Rahvusvaheline Punase Risti ja Punase Poolkuu Seltside Föderatsioon. 400 miljoni euro suuruse rahastuvälise lisatoetusega, mille eelarvepädevad institutsioonid kiitsid heaks 2020. aasta juulis osana eespool nimetatud

[36] 2021. aasta juulis läksid kõige haavatavamad toetusesaajad (nimelt üksikvanemad, leibkonnad, kus on üks või mitu puuetega inimest, leibkonnad, mille põhitoitjaks on eakad) hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu programmi alt üle naabruspoliitika ja laienemisläbirääkimiste peadirektoraadi rahastatava hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu täiendava programmi (C-ESSN) alla. 2022. aasta aprillis abistati hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu täiendavast programmist 363 419 toetusesaajat.

paranduseelarvest, ja täiendavate vahenditega 325 miljoni euro ulatuses, mille suhtes võeti kulukohustus 2021. aasta lõpus aastateks 2021–2023 ette nähtud täiendava 3 miljardi euro suuruse rahastamispaketi raames, on tagatud hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu programmi alusel toetuse andmine 2023. aasta esimese kvartalini[37].

Teise osamakse raames annab komisjon perekonna- ja sotsiaalteenuste ministeeriumile 245 miljoni euro suurust otsetoetust, et võimaldada pakkuda igakuist rahalist toetust, mis on võrreldav sotsiaalabiga, mida antakse haavatavatele isikutele Türgi sotsiaalkindlustussüsteemi alusel (st hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu täiendav programm). Pärast ettevalmistusetappi algas 2021. aasta juulis toetusesaajatele maksete tegemine, mis kestab vähemalt 2022. aasta keskpaigani. Projekti viiakse ellu paralleelselt hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu programmiga ning selle raames toetatakse üksikvanemaga, eakatega ja raske puudega isikutega leibkondi. ELi delegatsioon ning Euroopa elanikkonnakaitse ja humanitaarabioperatsioonide peadirektoraadi (ECHO) kohapealsed töötajad peavad korrapäraseid kohtumisi, et koordineerida hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu programmi ja hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu täiendava programmi paralleelset rakendamist.

Jätkuvalt antakse sotsiaal-majanduslikku lisatoetust pagulastele, kelle profiil võimaldaks neil siseneda tööturule. Selle toetuse eesmärk on suurendada pagulaste tööalast konkurentsivõimet ning see hõlmab kutseõpet ja oskuste arendamise koolitust, keeleõpet, töönõustamist, töökohal toimuva väljaõppe programme ja tööloa saamise protsessi lihtsustamist, et toetada nii Süüria pagulasi kui ka vastuvõtvaid kogukondi. Koostöös Türgi väikese ja keskmise suurusega tööstuse arendamise organisatsiooni (KOSGEB) ning Türgi Arengu- ja Investeerimispangaga (TKYB) pakutakse nii Süüria pagulaste kui ka vastuvõtva kogukonna idufirmadele ja olemasolevatele ettevõtjatele väikeseid ettevõtjatele mõeldud toetusi ja ettevõtluskoolitust. Ühe teise projektiga, mida viib praegu ellu Maailmapank, toetatakse naiste juhitava sotsiaalse ettevõtluse mudeli arendamist ja rakendamist, et pakkuda püsivat sissetulekut tagavat tegevust nii haavatavatele Süüria pagulastele kui ka Türgi naistele. Veel kahe projekti eesmärk on toetada tööhõivet põllumajanduses. Projektid peaksid kestma 2025. aasta keskpaigani.

Rände haldamine

Selles prioriteetses valdkonnas rahastati rahastu esimese osamakse raames kaht projekti kogusummas 80 miljonit eurot.

Esimese projektiga anti ELi toetust selleks, et suurendada Türgi rannikuvalve võimekust viia ellu otsingu- ja päästeoperatsioone. Teise projekti eesmärk oli toetada rändehalduse peadirektoraati EList tagasisaatmise haldamisel. Mõlemad projektid on lõpule viidud.

Soolised aspektid rahastust toetatavate projektide raames

Komisjon on võtnud kohustuse rakendada ELi soolise võrdõiguslikkuse kolmandat tegevuskava „Üheskoos sooliselt võrdõigusliku maailma poole 2021–2025“,[38] mis käsitleb soolise võrdõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamist ELi välistegevuses. Sellega seoses on ELi üldised prioriteedid ja eesmärgid, millest juhindutakse rahastu sekkumistes,

[37] https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20200706IPR82727/meps-approve-EU585-million-to-support-syrian-refugees-in-neighbouring-countries.
[38] https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/join-2020-17-final_et.pdf.

naiste ja tütarlaste inimõiguste edendamine, kaitsmine ja austamine, sooline võrdõiguslikkus ning naiste ja tütarlaste mõjuvõimu suurendamine.

Konkreetsemalt lähtutakse rahastu humanitaarabi tegevussuunas Euroopa elanikkonnakaitse ja humanitaarabioperatsioonide peadirektoraadi (ECHO) 2013. aasta soolise võrdõiguslikkuse poliitikast „Sooküsimus humanitaarabis: erinevad vajadused, kohandatud abi“. Sellest tulenevalt kutsutakse partnereid üles tegema programmi alguses soolisi analüüse, kohandama programmi ülesehitust ja elluviimist, arvestades erinevaid riske ja võimalusi, millega soorühmad kokku puutuvad, ning esitama tulemustest aru andmisel soo alusel eristatud andmeid.

Selle tulemusel võetakse sooga seotud küsimusi arvesse kõigis rahastu projektides ja toimub nende peavoolustamine. Humanitaarabi tegevussuuna puhul kasutatakse soo- ja vanusemõõdikut. Rahastu sekkumised on kavandatud edendama võrdsete võimaluste pakkumist meestele ja naistele ning poistele ja tüdrukutele. Soo alusel eristatud andmeid kogutakse järelevalve eesmärgil. 2020. aastal kasutusele võetud läbivaadatud tulemusraamistikus eristatakse jätkuvalt soo alusel kõikide asjaomaste näitajate (76 näitajat) põhjal saadud andmeid, mille kohta antakse aru kaks korda aastas esitatavas rahastu järelevalvearuandes. Koos soolise võrdõiguslikkuse peavoolustamisega võetakse spetsiaalseid meetmeid, mis on välja töötatud selleks, et tagada selles valdkonnas edu. Rahastu töötab koos rakenduspartneritega, kellel on selle lähenemisviisiga suured kogemused ja kellel on suutlikkus astuda dialoogi Türgi ametiasutustega. Nende hulka kuuluvad ÜRO Lastefond (UNICEF), ÜRO naiste õiguste agentuur, ÜRO Rahvastikufond ja Rahvusvaheline Tööorganisatsioon (ILO).

Toetades konkreetselt seksuaal- ja reproduktiivtervisealaseid õigusi, ületas rahastu oma eesmärgi, mis käsitleb sünnituseelseid< konsultatsioone. Kokku 97 % naissoost pagulastest läbis vähemalt ühe sünnituseelse konsultatsiooni ja enamik neist läbis kolm või enam kõnealust konsultatsiooni. Samuti on tänu rahastu toetusele tõusnud alates 2018. aastast 50 % võrra nende lapse sünnitanud naiste protsendimäär, kes läbisid vähemalt ühe sünnitusjärgse konsultatsiooni, samal ajal kui nende viljakas eas naissoost pagulaste protsendimäär, kelle väitel jäid nende vajadused reproduktiivtervishoiuteenuste järele täitmata, vähenes 18 %. Pagulastele osutatakse tervishoiuteenuseid projekti SIHHAT kaudu, mille raames hoitakse käigus ligikaudu 180 rändajatele mõeldud tervisekeskust üle Türgi.

5. Järelevalve ja hindamine

Rahastu järelevalve- ja hindamissüsteem kavandati nii, et see võetakse kasutusele järk-järgult ja seda täiustatakse pidevalt.

Järelevalve

Rahastu tulemusraamistik kajastab rahastu enda strateegilist raamistikku ning rahastu raames rakendatavaid meetmeid ja nende loogilisi raamistikke. Viimast tulemusraamistikku ja rahastu muutuste teooriat jagati rahastu juhtkomiteega 2021. aasta detsembris. Rahastu edusammudest anti jätkuvalt aru kaks korda aastas esitatavates põhjalikes rahastu järelevalvearuannetes.

Viimane aruanne, milles käsitleti ajavahemikku 2021. aasta juunini, on kättesaadav naabruspoliitika ja laienemisläbirääkimiste peadirektoraadi veebisaidil[39].

Rahastu järelevalve- ja aruandlusülesannete täitmisel toetab komisjoni jätkuvalt tehnilise abi meeskond (SUMAF[40]).

2021. aasta detsembri lõpuks oli lõpule viidud 193 järelevalvemissiooni: kuus tulemustele orienteeritud järelevalvemissiooni, 72 tehnilise abi missiooni ja 115 kohapealset kontrolli-/järelevalvemissiooni; 65 % neist missioonidest keskendus otsese eelarve täitmise raames rakendatavatele lepingutele[41].

Türgis ametiülesandeid täitvad Euroopa elanikkonnakaitse ja humanitaarabioperatsioonide (ECHO) peadirektoraadi töötajad ja peadirektoraadi Ammanis asuva piirkondliku esinduse töötajad tegid järelevalvet humanitaarabi rakenduskavade alusel rahastatud meetmete üle, lisaks tegid peakorteri töötajad kontrollkäike. 2021. aasta veebruari lõpuks oli lõpetatud 90 järelevalvemissiooni.

Hindamine

Strateegiline vahehindamine

Rahastu strateegiline vahehindamine hõlmas esimese osamakse väljatöötamise, kavandamise ja rakendamise perioodi alates selle algetapist 2015. aasta lõpus kuni 2021. aasta alguseni, mil hindamine lõpule viidi. Hindamise kohta tehtud üldises hinnangus märgiti, et rahastu on oma ulatuselt enneolematu ning et see võeti kiiresti kasutusele, täites suurel määral pagulaste vajadused. See andis suure panuse pagulaste põhivajaduste täitmisse ning võimaldas valitsusel laiendada tervishoiu- ja haridusteenuseid kiiremini, kui oleks olnud võimalik vastasel korral. Hindamise käigus leiti, et hoolimata mõnikord probleemsetest asjaoludest tegi rahastu oma valitsuspartneritega head koostööd ning et seda võib käsitada pagulastega seotud tegevuse mudelina, mis näitab Türgis asuvate pagulaste praktilist toetamist ja nendega solidaarsust. Hindamise käigus leiti, et üleminek hädaolukordade jaoks ette nähtud toetuselt arenguabile oli küll üldjuhul sujuv, ent ebakindlus seoses tulevase rahastusega on kahjustanud tõhusa kavandamise suutlikkust. Aruandes järeldatakse, et rohkem tuleb teha selle nimel, et jõuda teatavate pagulasteni, kes abi kõige vähem tõenäoliselt kasutavad, ja soovitatakse parandada teenuste kättesaadavust pagulastele, kellele teenuste osutamine on puudulik, ja pagulastele suunatud meetmeid sotsiaalsete pingete leevendamiseks. Samuti sisaldab aruanne lühikokkuvõtet ja jagu, mis käsitleb rahastu kaudu COVID-19-le reageerimist. Aruannet esitleti 2021. aasta juunis toimunud juhtkomitee koosolekul ja laiemale üldsusele juuli alguses korraldatud üritusel. Hindamise üksikasjad on kättesaadavad alljärgneva lingi kaudu:

[39] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement-policy/negotiations-status/turkey/eu-facility-refugees-turkey_et.
[40] Tehniline abi Türgi pagulasrahastu raames rahastatavate meetmete järelevalve toetamiseks (IPA/2018/393-877).
[41] 2017. aasta kumulatiivsed andmed.

6. Auditeerimine

Euroopa Kontrollikoda avaldas 2018. aasta novembris rahastu kohta eriaruande[42] ja komisjon on jätkanud selle soovituste järgimist. Suuri edusamme on tehtud kõigi soovituste puhul, eeskätt üleminekustrateegia väljatöötamisel, rahastu raames kasutatavate vahendite vastastikuse täiendavuse tagamisel ja kaudsete toetuskulude vähendamisel.

7. Teavitamine ja nähtavus

Teavitustegevuse üldiseks raamistikuks on endiselt 2017. aasta teavitamisstrateegia, mille eesmärk on suurendada rahastust rahastatavate meetmete nähtavust.

Telekanalis CNNTurk edastati mitmest episoodist koosnev sari „New Beginning“ (Uus algus), milles tutvustati kümmet erinevat inimlikku huvi pakkuvat lugu koos rahastu raames elluviidavate projektidega. Need episoodid koos ingliskeelsete subtiitritega pandi üles ELi delegatsiooni YouTube'i kanalisse ja on kättesaadavad ka esitusloendina. Korraldati kvantitatiivne uuring selle hindamiseks, kuidas tajub üldsus (sealhulgas pagulased) ELi toetust Türgis asuvatele pagulastele. Humanitaarabist, mida EL rahastust koostöös oma partnerorganisatsioonidega annab, toodeti ja levitati mitmesuguseid ELi ja Türgi publikule suunatud teavitusmaterjale, sealhulgas kaheksa videot, kolm Türgis laialdast meediakajastust leidnud pressiteadet ja üks blogilugu.

Üritused ja tseremooniad

Maailma põgenike päeva tähistamiseks korraldas rahastu sekretariaat veebis ühenädalase filmifestivali, kus olid esindatud pagulaste elule keskenduvad filmid. Need räägivad pagulaste elu eri aspektidest, näiteks nende teekonnast enda elu rajamiseni uutes ja seni võõrastes kohtades, takistustest uue elu ülesehitamisel, säilitades samal ajal oma identiteedi uues riigis, samuti nende kogemustest uute suhete loomisel ja probleemide lahendamisel. Filme sai kogu Belgias voogedastuse teel vaadata 20.–26. juunini 2021 ning nende hulgas oli dokumentaalfilme ja otseülekandeid, sealhulgas lühifilme, keskmise pikkusega ja täispikki filme[43]. Samal ajal korraldas Ankaras asuv ELi delegatsioon Istanbuli Galata Toweris videokaardistamise ürituse. Nii sellelt ürituselt pärit videoid kui ka filmifestivali reklaame esitati ELi delegatsiooni ning naabruspoliitika ja laienemisläbirääkimiste peadirektoraadi sotsiaalmeediakanalites.

Mitmes linnas korraldati üritusi ja lähetusi, kus osalesid delegatsiooni juht, tema asetäitja ja operatiivosakonna juht. Samuti korraldasid üritusi, tegid videoid ning koostasid lugusid ja väljaandeid rakenduspartnerid. Nende hulka kuulusid puude istutamise tseremoonia ELi rahastuse abil ehitatud koolis, tervishoiuministeeriumile kiirabiautode üleandmine, SIHHATi projekti raames tehtud videod ning Euroopa Nõukogu Arengupanga, Rahvusvahelise Punase Risti ja Punase Poolkuu Seltside Föderatsiooni, ÜRO Arenguprogrammi, Maailmapanga ja teiste partnerite lood rahastu projektide kohta. Rakenduspartnerid avaldasid lugusid oma sotsiaalmeediakanalites ja ELi delegatsioon jagas neid.

Meedia kohalolu

[42] https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_27/SR_TRF_ET.pdf.
[43] https://unheardstories.eu/.

2021. aasta Süüria konverentsiks korraldati sotsiaalmeedias kampaania, mille käigus esitati nii rahastuga hõlmatud sektoreid käsitlevaid videoid kui ka tehti inglis- ja türgikeelne otseülekanne Facebookis ja Twitteris. Rahastuga hõlmatud viie sektori kohta tehti viis videot, mida jagati sotsiaalmeediakontodel. Lisaks on ELi delegatsiooni veebisaidil avaldatud kaks lugu tervishoiuteenuste ja haigla ehitamise kohta.

2022. aasta jaanuaris viidi hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu tutvustamiseks Türgis ning Saksamaal, Itaalias, Rootsis, Portugalis ja Poolas läbi suuremõõtmeline digikampaania #PowerToBe. Kampaania toimus sotsiaalmeedias, kuid selle läbiviimiseks kasutati ka mõjutajaid, mikromõjutajaid ning suhtekorraldus- ja meediapartnereid.

8. Kokkuvõte ja edasised sammud

2021. aastal tehti rahastu rakendamisel olulisi edusamme. Rahastu kogu tegevuseelarve on lepingutega kaetud ja välja on makstud üle 4,6 miljardi euro. Rahastu jätkas hädavajaliku abi andmist pagulastele ja vastuvõtvatele kogukondadele Türgis.

Edasised sammud on järgmised:

- *jätkata kõigi projektide tulemuslikku rakendamist pagulaste ja vastuvõtvate kogukondade hüvanguks kooskõlas usaldusväärse finantsjuhtimise põhimõtetega;*
- *võtta järelmeetmeid vahehindamise soovituste elluviimiseks;*
- *jätkata rahastuga seotud teavitustegevusega;*
- *korraldada 2022. aasta kevadel ja sügisel rahastu juhtkomitee koosolek;*
- *kavandada ja rakendada täiendavat toetust pagulastele ja vastuvõtvatele kogukondadele Türgis, et tagada rahastu abil saavutatu kestlikkus.*